
Copie.

Acta synodi Harlinganae anno 1603 den 23 Febru.

Op huden den 23 Feb. anno 1603 is bijeengecomen het synodus binnen Harlinghen, ende is nae de aenroepinge des naems Godts met meesten stemmen gecoren tot praesidem D. GUALTHERUS MOERLINGIUS, dienaer des godlijcken woorts binnen Worckum, ende GUILHELMUS FOLCKERI, dienaer des godlijcken woorts in den dorpen Schalsum ende Buer, tot scribam.

---

1) Deze onderteekening is eigenhandig.

Sijn verthoont die credentenbrieven der volmachten aller classen ende sijn met die persoonen voor goet gekent. Die persoonen, die verscheenen zijn op deesen synodo, sijn deese:

wt classe Franekerana: D. PETRUS SIBRANDI VOMELIUS ende D. GUTTHELMUS FOLKERI als dienaren ende h. HOBBO VAN WALTINGA ende JANTIE AENNES als ouderlinghen;

wt den classe Doccumana: POPPIUS CORNELII als dienaer, SCHELTO ALJTSMA is niet verscheenen, ende SIVERT TIEPKES als ouderlinck, SIBREN PIETERS is niet verscheenen;

wt den classe Sylvana: D. CORNELIUS JOANNIS ende JOANNES MELBOMEUS als dienaren ende MARTEN WIJCHERS als ouderlinck, AUCKE BEECKES is niet verscheenen;

wt den classe van Sneek: D. MELCHIOR CLANTIUS als dienaer, JOANNES CORNELII is niet verscheenen, ende SIBBOLT HALJES als ouderlinck, RODMER FRANSZEN is niet verscheenen;

wt den classe van Bolswaert: D. GUALTHERUS MOERLINGIUS ende BERNARDUS CHRISTOPHORI als dienaren, ende JAN JANSEN ende AELTGEN REINERTS als ouderlinghen;

wt den classe Leowerdiana: D. HENRICUS OSTERLANUS, doch alleen ende sonder procuratie.

Is daernae seeckere requeste van den studiosis theologiae academiae Franek. verthoont worden, waerin zij versochten haer mochte veroorloft worden te predicken op de naestgelegene dorpen der steeden, maer is sulcx door eendrachtige stemmen haer van den synodo geweygert geworden, ende dat om seeckere reedenen.

Hiernae sijn de overgesondene gravamina gelesen.

1. Over teerste gravamen is besloten, dat de censura van den voorleeden synodo, te Franek. gehouden, over den classen Franekeranam gedaen niet naer behooren geschiet is, overmits sij nae aert der lieffden eerst den classen broederlijcken hadden behooren vermaent te hebben.

2. *N.B.* — Op het tweede gravamen is geresolveert, dat geen synodus eenigen acten sal mogen stellen, daer allen classen aen gelegen is, tenzij gravamina dienaengaende aen allen classen overgesonden sijn geweest ende eintlijk daervan nae behooren sij geresolveeret.

3. Is meede besloten, dat geen classis om tnaelaeten van een onordentlijke artijckel, welke zonder voorgaende gravamen gemaect is, mach gecensureert worden.

4. Wert het verschrijven van de E. heeren voortaan als voor een middelmatich dinck gehouden ende den classen vrijgelaten oft de E. heeren te

verschijnen ofte te laeten, dewijle op beide sijden gewichtige reeden bevonden worden.

5. Also men in de saecke HERMANNI ELCONII niet heeft connen handelen, vermits d'absentie J. BOGERMANNI, welke de beschuldiger is, is besloten, dat BOGERMANNUS zal voor den deputatis synodi geciteeret worden om hem binnen Harlinghen twee weecken over Meij te vervoeghen ende zijn beschuldigen te bevestighen.

6. Is meede geresolveert geworden, dat naderhandt soo grooten getal van mannen om informatie van een dienaer ofte lidtmaet te neemen, gelijk in synodo te Franeker anno 1602 gehouden geschiet is, niet zal wtgesonden moghen worden.

7. Sal oock geen dienaer van den synodo sonder consent des classis, onder welken hij is resorteerende, getransfereert moghen worden, tensij het classis negligent bevonden worde om de ongeregeltheden desselvighen dienaers te bestraffen.

8. Is door eendrachtige stemmen gedecreteert ende besloten, dat alle die dienaren ende ouderlinghen, sij zijn hoedanich sij moghen wesen, welke voortaan nae deese tijt propositien in den synodo zullen doen om visitatoren, een supremum senatum, hoogen hoff oft diergelijcken in den gemeinten Godes in te voeren, wel ernstelijck zullen gecensureert worden.

9. Is geordonneert, dat de principael der articulen altijt in de plaetse, daer het synodus gehouden is geworden, sal blijven.

10. Sullen voortaan geen dienaren, welke geoorloft is den gantschen handlinghe des synodi aen te hooren, wtgeslooten mogen worden, wanneer men de acta synodi zal doen voorleesen.

11. Werden meede de stadtsdienaren van den 39 articel synodi Franekeranae, anno 1602 gehouden, niet wtgenomen, omdat sij stadtsdienaers zijn, maer sullen met de lantsdienaers onder denselvighen articel begrepen werden ende in gelijcken qualiteit dienaengaende staen.

12. Sal geen dienaer ofte eenige ander litmaet voortaan audientie in eenigen synodo, insonderheijt wanneer hij beschuldiget wort, geweigert moghen worden.

13. Sullen die dienaren der stadt Leuwaerden vermaent worden, sij willen haer in de houwelijcksche personen te trouwen reguleeren nae de articulen der synoden, ende zullen hiervan op toecomstighen synodo rappoort doen, oft zulcx van haer zij naegecomen.

14. Sal meede de deputaten synodi belastiget werden om bij de E. heeren Gedeputeerden aen te houden, dat het onderhoud der dienaren moghe verbeert werden, welke geen suffisante onderhoud hebben.

15. Sullen alle acta synodalia, welke wettelijken met voorgaende gravamina gemaect sijn, van allen classen onderhouden werden, daer het met stichtinge zal moeghen geschieden.

16. Aengaende de saecke HENRICI BERNARDI, dienaer tot Tierckwert, het synodus op alle voorgaende articulen, in verscheijdene synoden van zijn persoon genomen, wel gelettet ende geconsidereert hebbende, insonderheijt op den 30 artitel synodi Doccumanae anno 91 gehouden, in welken synodo hij eerstelijck in absentie aengeclaget is van seeckere ongenoemde persoonen, dat hij in dootslach ende eebreckerije nae het verlaten van het pausdom hem soude hebben verlopen, welke aenclachten door genoechsame getuijchenissen in jegenwoordighen synodo niet waer te wesen bevonden sijn, sooveel de dootslach int geheel, sooveel de eebrecke aengaet niet nae verlatinge des pausdoms maer in den pausdom staende met eenen vrije persoon zij begaen. Maer gemerect door seeckere loffweerdighe persoonen getuijchenissen verclaert wort, dat de aenclachten int begin eerstelijck wt affecten souden geschiet sijn, daernaegens Godes woort, item tegens den 3 artitel nationalis synodi van de kerckeversamelinghe tot Dordrecht, anno 78 gehouden, alsoomeede tegens den 28 artitel nationalis synodi tot sGravenhaeg anno 86, soo ist dat het synodus om de bovenverhaelde ende meer andere menichfuldighe reedenen hem HENRICUM VORSS. in zijn dienst tot Tierckwert continueeret, ter tijt toe dat soodanighe sijne aenclagers wettelijken selfs in persoon, hij meede geroepen ende present zijnde, soodanighe aenclachten in toecomende synodo met meerder waerheijt ende blijcken, als tot noch toe geschiet is, sullen bewesen hebben, ende in cas van dien wert haer een gedurigen silentium die saecke aengaende geimponeeret.

17. Dat d'alumni consensu D. Ordinum souden geexamineeret werden, is door meeste stemmen affgeslaghen ende voor onnoodich geachtet worden.

18. Wort een ijegelijck classis ernstelijck belastiget ende bevolen goede opsicht te neemen, dat de plaetsen ende pastorijen onder haeren classe resorteerende met wtgearbeijdede dienaeren niet beswaert werden, doch haer niet te verstooten, voor ende aleer sij met andere goede middelen des onderhouts versien sijn.

19. Op het derde gravamen classis Leowerdiana is geresolveert, dat men de E. heeren Gedeputeerden Staten haeres ampts zal vermaenen,

haer gelieve op de leenen, welke ten godsdienst verordineert zijn, acht te neemen, dat deselvighe niet misbruijckt ofte vervreemdet werden.

20. Opt eerste gravamen classis Sylvaniae wert besloten, dat een ijegelijk dienaer hem sal reguleeren nae de constitutionen, hiervan in den synodo te Franeker anno 83 te vooren genomen, als naementlijcken dat een ijegelijk dienaer hem sal vervoeghen tot zijn competente classen, mits dat het dengeenen, die op de scheidplaatsen sitten ofte wonen, gaen moeghen tot wat classis haer zal gelieven, mits dat sij gehouden zijn bij denselvighen classis, daer sij haer eenmael hebben heen gegeven, toe blijven.

21. Is meede besloten, dat de deputati synodi bij de E. heeren aenhouden, dat de oude placaten aengaende de houwelijcken staet, ontheilinghe der bededaghen ende alle andere oude placaten ende ordonnantien aengaende de Dooperen ende Papisten de novo itereert ende beeter geffectueert moghen worden.

22. Sal men meede bij de E. heeren aenhouden, haer gelieve die goederen, die tot onderhoudinge eenes dienaers verordineert zijn ende tot soodanighen fine niet gebruijckt werden, in hare handen te neemen ende te gebruijcken tot onderhoudinghe van weduwen ende weesen van verleedene dienaers, ter tijt toe dat die plaetse met een godsalich dienaer versien werde, aengemerckt datter veele plaetsen in deese lantschappen vaceren, die geenen dienaer, maer die opcomsten der goederen soecken.

23. Sal meede neersticheijt gedaen werden, dat de voorighe resolutien aller synoden ende insonderheijt deeses laesten synodi een weinich beeter geffectueret werden door den deputaten synodi lujt den 42 artitel synodi Franek. anno 1602.

24. Dat men bij de E. heeren aenhoude, dat alle besweerders, hantkijckers, duijvelbanders ende diergelijcke, als EENOOGHE JAN, woonende onder de clockslach van Harlinghen, doctor GALE, item mr. AERNT EENOOGHE wt dese provincie geweeret ende gejaget moghen worden.

25. Alsoo BAUCKE STOFFELS, dienaer des h. evangelii in den dorpe Lollum, hem beclaget heeft, alsdat hij in den synodo, te Franeker anno 1602 gehouden, beschuldiget is geworden van excessive geschencken geenooten te hebben, soo ist dat hij hem over deselvige beschuldiginghe grootelijcx beclaget als te onrecht geaccuseeret te zijn. Heeft derhalven het synodus verordonneeret, dat het classis van Leuwaerden den beschuldiger JURIAN HENDRIX sal aendien, hem gelieve sijne beschuldigen, tegen BAUCKO STOFFELS gedaen, in den classe waer te maecken, ende zal het classis hiervan wederom op naestcomende synodo rapport doen.

26. Op het vierde gravamen classis Bolswardianae is besloten, dat een beschuldiger eene waerachtige beschuldiginghe voorwendende dieselve eerst den compententi classi behoort voor te draghen, eer hij totten synodo come, nae den 3 articel nationalis synodi van Dordrecht anno 78.

27. *N.B.* — Moghen geen idioten geexamineert worden sonder alleene de, in welke men wtneemende gaven van wetenschap ende leere bevindet. Wert daerom een yegelijck classe belast op dit point goede regaerd te neemen.

28. Op het 6 gravamen classis Bolswardianae, oft het doopsel dergeenen, die van de bisschoppen der Wederdooperen aen personen, die te vooren niet gedoopt zijn, geschiet is, van ons als goet behoort aengeoomen te worden, is besloten, dat men het judicium der professoren theologiae beijde der academie van Leijden ende Franeker zal versoecken boven de goede reedenen, welke in den synodo voorgewendet sijn. Welcke sijn deese: eerstelijck omdat de Wederdooperen die h. Drievuldicheijt gantsch vercreupelen ende als voor drie bloote naemen houden, ten tweeden omdat sij niet wettelijken beroepen sijn ende daeromme haere doope voor ijdel behoort geachtet te worden.

29. Op het 7 gravamen classis Bolswardianae, oft die kinderen, van welke beijde ouders niet gedoopt sijn, gedoopt moghen werden, is geantwoort, dat men hem nae den 17 articel synodi Leowerdianae, anno 1592 gehouden, sal reguleeren.

30. Op het 8 gravamen is besloten, dattet niet tot praejudicie van andere classen is streckende, dat onder een classe twee synoden werden gehouden. Wert derhalven tselvige nae ouder gewoonte gelaten in sijne stant als vooren.

Sijn nae eijndinghe der gravamen dese particuliere dingen ende besondere vragen voorgecomen.

1. Vrage: oft niet alle de overblijfselen der affgoderije wt de kercken in deese provincie behooren wechgenomen te werden. Antwoort: sullen de deputati synodi neerstelijck bij de E. heeren volmachten op den tegenwoordighen landsdach vergadert aenhouden, haer gelieve de grietsluiden ernstich bevel te doen, dat wt haeren bedrive alle altaren, beelden, crucifixen ende andere overblijfselen etc. op het spoedichste moegen wechgenomen werden, ende insonderheijt de nieuwe opgeschilderde beelden in den dorpe Pietersbierum.

2. Sal men meede aen de E. heeren Gedeputeerde Staten versoecken, haer gelieve soodanige individua, jonge ende onbequaeme personen te

noemen ende aen te dienen, welcke onbequaem tot den dienst des heiligen wordes toegelaten sijn, daervan d'wtschrijvinge der heeren meldinge doet.

3. Wert meede de deputatis synodi te laste gelecht, dat sijn altijd op den toecomstighen synodo goede rapport haerder besoigne zullen doen ofte schriftelijck door haeren gecommiteerden, ofte zullen selfs persoonlijck in den synodo verschijnen ende aendien, tgeene bij haer geeffectueert sal zijn, opdat men mach weeten, wat daer affgehandelt ende wtgerichtet sij. Ende bij faulte van dien sullen soodanige wel eernstelijck gecensureert werden.

4. Het synodus gevraecht sijnde, oft men een predicatie over de dooden, noch in de kercke staende ende niet int graff gestellet, mach doen, is geantwoort, dat een ijegelijck hem nae den 18 artitel des synodi te Middelburg, anno 81 gehouden, zal reguleeren.

5. Gevraget, oft dieselvighe personen, die in synodo beschuldiget zullen worden, te vooren de behoorlijke trappen achtervolget sijnde niet behooren van den appellant ofte beclager te vooren de weete gedaen ende beroepen te worden. Antwoort: dat sulcx behoorlijk, wettelijck ende recht is.

Sijn hiernaer vercooren die deputaten sijnodi: wt Franeker classe D. JARICHUS WILHELMI tot Achlum als dienaer, ende HOBBO VAN WALTINGHA tot Harbajum als ouderlinck; wt classe Doccumana D. SCHELTO AIJTSMA, dienaer tot Nieukerck, ende SIBREN PIETERSZEN tot Ælsum als ouderlinck; wt den classe van Leuwaerden REGNERUS HACHTINGIUS, dienaer tot Leuwaerden, ende Epo MEINERTS, als ouderlinck tot Leuwaerden; wt den classe van de Wouden GERRARDUS KLIBBOKERUS, dienaer tot Tierckgeest, ende AUCKE BEECKES op de Jouer als ouderlinck; wt den classe Snezana D. JOANNES CORNELII, dienaer tot Sloten, ende RODMER FRANSZEN, als ouderlinck tot Sneeck; wt den classe van Bolswaert JOANNES HEUCKLUM, als dienaer op Nieulandt, ende JACOB ROMMERTS, als ouderlinck tot Mackum.

SCHELTO AIJTSMA ende SIBREN PIETERS, item REGNERUS HACHTINGIUS ende HEIN CLAESZEN met de andere ouderling wt Leuwaerder classe, item AUCKE BEECKES, JOANNES CORNELII ende RODMER FRANSZEN, deese alle niet verscheenen sijnde sullen hare classen oorsaecken geven haeres affwesens ende, soo die van den classe niet wichtiger genoeg bevonden worden, dat sij gehouden werden tpongt groot een ijder te betalen.

Is beslooten, dat het synodus die naestcomende reijse zal gehouden werden in den jaere 1604 acht dagen nae Pinxterdach ende dat tot Dockum.

Is daernae censura morum gehouden ende nae gedane dancksegginghe het synodus geeijndiget ende gesloten den 24 Februarij anno 1603.

Onderstont: orconde der waerheijt hebben praeses ende scriba synodi met hare handen onderteickent.

Gecollationeert met den principale ende is bevonden daermeede te accordeeren bij mij

GUILHELMUS FOLKERI, scriba synodi. 1)
